

A TÖBBNEMZETISÉGŰ ÉS VALLÁSILAG MEGOSZTOTT KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

BESENYŐ, János¹

A Közép-afrikai Köztársaság lakossága

A Közép-afrikai Köztársaság lakosságának számára vonatkozó adatok – mint ez általánosságban elmondható a régió legtöbb országának esetében is – meglehetősen nagy szórást mutatnak. Az ENSZ e területért felelős szervezete, az UN Department of Economic and Social Affairs Population Division² 2010-ben 4 350 000³ fős lélekszámot állapított meg, a Világbank 2013-ra 4 616 417⁴ fővel számolt, de 2010-es adatbázisuk szerint az ország népességszáma azonban szinte azonos az ENSZ által publikáltakkal (4 349 921 fő). A valódi különbséget a CIA World Factbook 2013-as, 5 166 510⁵ fős adata jelenti, amely mintegy 550 000 fős eltérést jelent. Ugyancsak ehhez a trendhez közelít az Index Mundi szintén amerikai hírszerzési adatokra alapozott értéke, amely 2014-ben 5 277 959 főben állapítja meg a Közép-afrikai Köztársaság lélekszámát.⁶ A számok között kimutatható mintegy 10–12%-os eltérés azonban nem elhanyagolható, értelmezésükhöz az UN Department of Economic

¹ Dr. Besenyő János ezredes a Magyar Honvédség Hadkiegészítő, Felkészítő és Kiképző Parancsnokság, Tudományos szervező osztályának valamint a Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhelyének vezetője.

² A DESA szervezete 1948-ban jött létre és az ENSZ Titkárságának részeként működik. <http://www.un.org/en/development/desa/population/about/index.shtml> (Letöltés ideje: 2014. 10. 19.); <http://www.un.org/en/development/desa/what-we-do.html> (Letöltés ideje: 2014. 10. 19.)

³ <http://esa.un.org/wpp/Demographic-Profiles/pdfs/140.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 09. 24.)

⁴ Az UN Population Division World Population Prospects, az UN Statistical Division Population and Vital Statistics Report, a nemzeti statisztikai hivatalok adatai, az Eurostat Demographic Statistics és a U.S. Census Bureau: International Database alapján. <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> (Letöltés ideje: 2014. 09. 24.)

⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés ideje: 2014. 09. 24.)

⁶ Az US Bureau of the Census és a CIA adataira alapozva. http://www.indexmundi.com/central_african_republic/population.html (Letöltés ideje: 2014. 09. 24.)

and Social Affairs Population Division által jegyzett népszámlálási adatok, az 1950–2010 közötti időszakra vonatkozó adatok vizsgálata, valamint az országra, illetve a régióra jellemző meghatározó trendek alapján számított előrejelzések nyújthatnak segítséget.

A 2010–2100 közötti közel egy évszázados prognózis három scenáriót vázol fel, alacsony, közepes és magas termékenységi mutatókkal. Az így kapott népességi adatok 2013-ra 4 597 000, 4 616 000, illetve 4 635 000 főt, 2014-re 4 681 000, 4 709 000 és 4 738 000 főt prognosztizálnak.⁷ A számok érdekessége, hogy 2013 kapcsán, de 2014 esetében is szignifikánsan eltérnek a valós adatoktól, még a magas termékenységi változó esetében is nagyobb értéket mutatnak. Az előrejelzés szám-sorai mindazonáltal az egyes évekre – akár 2050, illetve 2100 tekintetében is – rendkívül jelentős emelkedést mutatnak mindhárom scenárió esetében.

A Közép-afrikai Köztársaság lélekszámváltozásainak prognózisa

Termékenység szintje	Lakosság várható száma	
	2050	2100
Alacsony ⁸	7 421 455	7 497 090
Közepes	8 490 797	11 850 793
Magas	9 645 914	18 021 131

(Forrás: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: World Population Prospects: The 2012 Revision, DVD Edition, 2013)

Ezek alapján tehát megállapítható, hogy a kritikus élelmezési, egészségügyi és gazdasági körülmények, valamint a rendkívül rossz biztonsági környezet ellenére a Közép-afrikai Köztársaság népességnövekedése a várt legmagasabb prognózisnál is nagyobb, ami az országot jellemző már említett negatív trendek mellett rendkívüli biztonságpolitikai kockázatot jelent az országnak, de adott esetben a régió számára is. A Magyarországnál közel kétszer nagyobb Közép-afrikai Köztársaság nagyságrendileg fél Magyarországnyi lakosságából adódóan rendkívül alacsony – 7 fő/km² – nép-sűrűséggel rendelkezik.⁹ Az 1950-ben még csak mindössze 1 327 000 fős lakossággal rendelkező ma már önálló államként működő RCA népessége tehát az elmúlt hat évtized alatt közel megnégyszereződött. Ez azt jelenti, hogy – ahogy a régió több

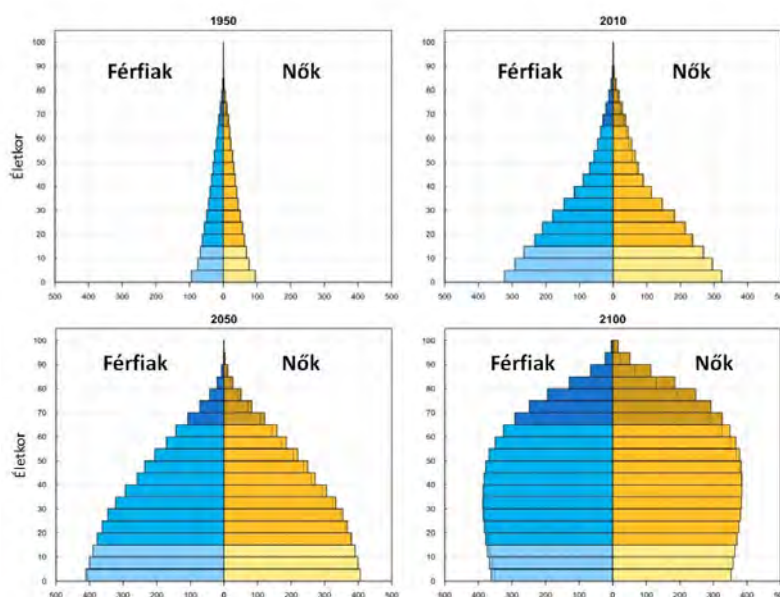
⁷ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: World Population Prospects: The 2012 Revision, DVD Edition, 2013.

⁸ Az alacsony termékenységi mutató mellett a modell 2074–2075-ben éri el csúcspontját, 8 145 199 főben. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: World Population Prospects: The 2012 Revision, DVD Edition, 2013.

⁹ United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division: World Population Prospects: The 2012 Revision, Volume II: Demographic Profiles esa.un.org/wpp/Demographic-Profiles/pdfs/140.pdf (Letöltés ideje: 2014. 09. 25.)

államában – rendkívül fiatal az ország lakossága. 2010-ben a Közép-afrikai Köztársaság mintegy 61 százaléka volt 24 év alatti.¹⁰

**A Közép-afrikai Köztársaság népességének változása:
kor és nem szerinti megosztásban 1950–2100 között
(a lakosságra vonatkozó létszámadatok ezer főben megadva)**

(Forrás: United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division: World Population Prospects: The 2012 Revision, Volume II: Demographic Profiles, esa.un.org/wpp/Demographic-Profiles/pdfs/140.pdf – Letöltés ideje: 2014. 09. 25.)

A Közép-afrikai Köztársaság etnikumai és fontosabb jellemzőik

A Közép-afrikai Köztársaságban több mint 80 különböző etnikai csoport található, legtöbbjük saját különálló nyelvvel. Ez a sokszínűség azonban rendkívül egyenlőtlenül oszlik meg: az ország öt legnagyobb törzse kiteszi a lakosság 90%-át. A két százalékos lakosságarányos hányadnál nagyobb törzsek: a banda (33%), a gbaya (27%), a mandjia (13%), a sara (10%), a mboum (7%), a m'baka (4%), valamint a yakoma (4%). A külföldiek közül legnagyobb számban a franciák és a britek képviseltetik magukat.¹¹

¹⁰ Balogh Andrea – Besenyő János – Miletics Péter – Vogel Dávid: *Országismertető – Közép-afrikai Köztársaság*, 2015, Budapest, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, 106. old.

¹¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés ideje: 2014. 03. 10.); <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/51441/Banda> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

A különböző népcsoportok bár a saját nyelvüket használják a közösségeikben, emellett a francia és a sango (sangho) nyelveket is ismerik, amelyek a Közép-afrikai Köztársaság hivatalos nyelveiként használatosak. Mindazonáltal felmérések szerint az ország lakosságának mindössze alig 22%-a beszéli a francia nyelvet. A sango nyelv 1963-ban lett nemzeti nyelv, hivatalos nyelvvé 1991 lépett elő. A sango-t a lakosság több mint 90%-a beszéli, így valódi lingua francaként szolgál.¹²

Lingvisztikai felmérések szerint a különálló nyelvek száma a Közép-afrikai Köztársaságban eléri a hetvenkettőt. Ezekből kettő hivatalos, intézményesített nyelv, tízenhét jelenleg is fejlődő szakaszban van, negyvennyolc folyamatosan és relatíve széles körben használt, három elszorvado és kettő pedig kihalófélben van.¹³ A Közép-afrikai Köztársaságban az analfabetizmus rendkívül nagy problémát jelent. Az UNESCO 2010-es felmérése szerint az írni-olvasni tudás mindössze 43%-os, a CIA World Factbook szerint ez az arány valamivel jobb, 56,6%-on áll.¹⁴

A Közép-afrikai Köztársaság meghatározó etnikumai (2014)

*Bandák*¹⁵

A banda törzs a Közép-afrikai Köztársaság legnagyobb önálló etnikai egysége,¹⁶ terítóriumuk elsősorban az ország északi és középső részén található meg. A törzshöz tartozók azonban élnek még a Kongói Demokratikus Köztársaság, Kamerun, valamint Dél-Szudán területén is, számukat egyes becslések 1 300 000 főre tették az ezredfordulón. A népcsoportokhoz tartozók számos ubangi nyelvet beszélnek, melyek azonban kisebb-nagyobb mértékben rokonságban állnak a szomszédos gbara és ngbandi törzsek nyelveivel. A csoport tagjai elsősorban mezőgazdasági tevékenységből tartják fenn magukat, kukoricát, maniókát, földimogyorót, édes krumplit és dohányt termesztenek. Ez elsősorban a nők dolga, a férfiak vadásznak és halásznak. A törzs tagjai nagyobb területen, elszórtan, kisebb falvakban élnek, egy-egy törzsfőnök vezetése alatt. Ez azonban feltételezhetően csak az európai gyarmatosítók hatására alakulhatott ki, hiszen amikor az első felfedezők megérkeztek, a banda törzs

¹² National African Language Resource Center – Sango: <http://www.nalrc.indiana.edu/-brochures/Sango.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

¹³ http://www.ethnologue.com/country/cf/default/****EDITION**** (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

¹⁴ http://www.ethnologue.com/country/cf/default/****EDITION**** (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.); <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

¹⁵ Egyéb változatokban: dar banda, gbanda. <http://catalogue.bnf.fr/servlet/autorite?ID=119-59075&idNoeud=1.1.1&host=catalogue> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

¹⁶ A CIA World Factbook, a Britannica Encyclopedia adataival ellentétben a gbara törzset tekinti a legnagyobb népcsoportnak, a banda csak a második helyen szerepel. Ha számszakilag nem is, de arányaiban a Britannica Encyclopedia megállapításait támasztják alá a későbbiekben is idézett Joshua Project adatai. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés ideje: 2014. 03. 10.)

csak háború idején választott magának vezetőt, kizárólag átmeneti jelleggel, így vezető és vezetői réteg híján államiság sem alakult ki korábban. A törzs jelenleg meghatározóan keresztény felekezetű, azonban a poligámia tradicionálisan elfogadott, de egyre kevésbé jellemző.¹⁷

Gbayák¹⁸

Az ország második legnagyobb etnikuma a gbaya törzs. Az Afrikára jellemző határ-megállapítási mintázatok hatását tükrözi, hogy a népcsoport tagjai megtalálhatóak a Közép-afrikai Köztársaság mellett Kelet-Közép-Kamerunban, Kongó északi, valamint a Kongói Demokratikus Köztársaság északnyugati részén is. Számukat az ezredfordulón megközelítőleg 970 000 főre tették. Ez a csoport azonban kisebb-nagyobb különbségekkel – mely olykor még a nyelvi különbségekre is kiterjed – kisebb, különálló törzsi egységekre tagozódik tovább.¹⁹

Sarák²⁰

A mintegy 3-4 milliós népcsoport – mely a szomszédos Csád legnagyobb törzse²¹ – az RCA harmadik legnépesebb csoportja, mely saját nyelvvel és nyelvjárásokkal rendelkezik. Tagjai elsősorban helyi törzsi vallásokat (napimádat stb.) és a kereszténységet, valamint ezek kombinációján alapuló kulturális rituálékat követnek. A népcsoportozáshoz tartozó nők – hogy az arab rabszolga-kereskedők ne találják őket vonzóknak – az alsó és egyedülálló módon a felső ajkukba is ajaknyújtó fa korongokat helyeztek. A szokás az 1920-as évek környékén kihalt.²² A népcsoport körülbelül 10–12 kisebb elkülöníthető klánra – a meghatározóbbak: a ngambaye, a mbye, a goulay, a madjingaye, a kaba, a sara-kaba, a niellim, a nar, a dai és a ngama – oszlik. Elsősorban mezőgazdaságból – gyapot-, rizs-, földimogyoró-, kukorica-, köles-, cirok- és manioka termesztésből – tartják fenn magukat, a szomszédos Csádban meghatározó mértékben hozzájárulva az ország gazdaságához.

¹⁷ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/51441/Banda> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

¹⁸ Egyéb változatokban: Baja, Baya, Bayas, Beya, Bwaka, Gbaja, Bodomo, Gbaya Bokoto, Gbaya Bouli, Gbaya Dooka, Gbaya Kaka, Gbaya Kara, Gbaya Lai, Gbaya Yaiyuwe, Gbayas, Gbea, Gbeya, Igbaka, bIgbaya. <http://catalogue.bnf.fr/servlet/autorite?ID=11954115&idNoeud=1.1.1&host=catalogue> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

¹⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés ideje: 2014. 03. 10.)

²⁰ Egyéb változatokban: Madja Ngai, Madjingay, Madjingaye, Majingai, Majingai Ngama, Majinngay, Midjinngay, Modjingaye, Moggingai, Moggingain, Nadjingaya, Sar, Sara Madjingay, Sara Madjingayé, Sara Majingay, Saras, Sars. <http://catalogue.bnf.fr/servlet/autorite?ID=11945862&idNoeud=1.1.1&host=catalogue> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

²¹ Besenyő János, Hetényi Soma Ambrus, Jagadics Péter, Resperger István: *Országismertető Csád*, 2010, Székesfehérvár, Seregszemle kiadvány, 65–66. old.

²² Anite, Stefan: The People of the Lipplates, <http://archive.news.softpedia.com/news/The-People-of-the-Lipplates-36867.shtml> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

A gyarmatosítás időszakában a magasságuk és jó fizikumuk miatt a franciák által a „la belle race” („a gyönyörű faj”) jelzővel is illetett afrikai népcsoport / törzs vett részt legnagyobb számban a második világháborúban.²³ A francia uralom időszaka alatt – bár Csádban jellemzőbb mértékben – igyekeztek kihasználni a gyarmatosítók által biztosított oktatási lehetőségeket, így többek között a francia nyelvtudás területén is megelőzik a legtöbb törzset. François Tombalbaye, Csád első elnöke, valamint a hatalmát az 1975-ös puccsban megdöntő Noël Milaréw Odingar is e népcsoport tagja volt.

M'bakák²⁴

A mintegy 300 000 főt számláló, ngbaka ma'bo nyelvet beszélő, nagy többségében a keresztény vallást gyakorló népcsoport elsősorban az ország délnyugati részén, valamint a Kongói Demokratikus Köztársaságban él. Viszonylag csekélynek mondható létszámuk ellenére nagy befolyással rendelkeznek, a Közép-afrikai Köztársaság számos vezetője került ki e törzsből, így az ország első elnöke, David Dacko, a volt elnök és császár, Jean-Bédél Bokassa, valamint a még nem önálló, Közép-afrikai Köztársaság autonóm terület első miniszterelnöke, Barthélémy Boganda is.²⁵

Mandjiák²⁶

Az adamawa-oubangui nyelvet beszélő, bayákkal rokon, nomád, elsősorban vadászó életmódot folytató népcsoport az ország középső részén, valamint Kamerun és Csád területén él. Ahogy azt már Friedrich Ratzel kiemelkedő jelentőségű 19. századi német geográfus megírta a térségben használatos viseletekről,²⁷ a mandja nőknél ugyancsak szokás az ajak dekorálása, amely ebben az esetben nem az alsó ajak nyújtásával, hanem a felsőajak átszúrásával történik, amibe aztán egy kis fa bot kerül.²⁸

²³ Azevedo, M. J.: *The Roots of Violence: A History of War in Chad*, 1998, London, Routledge, 7–8. old.

²⁴ Egyéb változatokban: Bouaka, Bwaka, Gbaka, Gmbwaga, Gwaka, Limba, Ma'ba, Mbacca, Mbaka, Minangende, Nbaka, Ngabaka, Ngbaka-Ma'bo, Ngbakas. <http://catalogue.bnf.fr/servlet/autorite?ID=11981614&idNoeud=1.1.1&host=catalogue> (Letöltés ideje: 2014.11.25.)

²⁵ Appiah, A. – Gates, H. L., Jr. [szerk.]: *Africana: The Encyclopedia of the African and African American Experience*, 1999, New York, Basic Books, 1278. old.

²⁶ Egyéb változatokban: mandija, mandja, manja, manza. <http://catalogue.bnf.fr/servlet/RechercheEquation?jsessionid=61D78E411D21E4B2733D314FA15F8C0D?TexteCollection=HGARSTUVWXYZ1DIECBMJNQLOKP&TexteTypeDoc=DESNFPIBTMCJOV&Equation=IDP%3Dcb11963540f&host=catalogue> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

²⁷ Ratzel, Friedrich: *The History of Mankind*, 1898, New York, USA, The Macmillan Company, 8, 74. old.; http://archive.org/stream/historyofmankind03ratzuoft/historyofmankind03ratzuoft_djvu.txt (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

²⁸ Africans are NOT ashamed to kiss. <http://thisisafrika.me/africans-ashamed-kiss> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

A francia gyarmati időkben a törzs tagjait eltiltották a vadászattól, így mivel állattartással és mezőgazdasággal sem foglalkoztak, megélhetésük biztosítása érdekében arra kényszerültek, hogy a gyarmattartók gyapotültetvényein dolgozzanak.²⁹ Az ország 20. miniszterelnöke, Élie Doté (2005. 06. 13.–2008. 01. 22.) is a törzs szülöttje.³⁰

Mboumák³¹

A Közép-afrikai Köztársaság népességének mintegy 7%-át kitevő népcsoport nagyobb létszámban a szomszédos Kamerunban él. Adamawa fulbe nyelvet beszélnek, de a fulbe egy másik dialektusa, a fulfulde egyre meghatározóbb mértékben válik náluk egyfajta második nyelvvé. Vallási hovatartozásukat tekintve a keresztény és helyi vallások mellett jelen van körükben az iszlám vallás is.³²

A yakomák

A létszámában körülbelül 100 000 főre becsült népcsoport, az ország déli részén, az Oubangui folyó melletti területen kívül kisebb, mintegy 10 000 fős létszámban a Kongói Demokratikus Köztársaságban is megtalálható.³³ A bantu körbe tartozó törzs saját nyelvét, a yakomát beszéli, ami közeli rokonságban áll a sango-val, az ország nemzeti nyelvével. A yakomák területén található les Abiras település, melyet a gyarmatosítás időszakában a franciák alapítottak, és később, a Közép-afrikai Köztársaság elődje, az Ubangi-Shari nevű gyarmatuk központjaként szolgált 1903–1906 között.³⁴ Az ország negyedik elnöke, André-Dieudonné Kolingba ennek a törzsnek a tagja volt.

Bár mint említettem, a felsoroltakon kívül még számos kisebb népcsoport tagjai élnek az országban, azonban befolyásuk – már csak az alacsony létszámuk miatt is – elenyésző, így velük ebben a cikkben nem foglalkozom.

A következő térképen az ország etnikai tagozódását láthatjuk:

²⁹ Perelman, Michael: *The Invention of Capitalism: Classical Political Economy and the Secret History of Primitive Accumulation*, 2000, Durham – London, Duke University Press, 52. old.

³⁰ Smith, David L.: Rapport sur l'Afrique centrale, 2. szám, 2014. szeptember, 11. old. <http://www.issafrica.org/uploads/CentralAfricanReport2Fr.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

³¹ Egyéb változatokban: buna, mbum, mboumtiba, wuna. <http://catalogue.bnf.fr/servlet/autorite?ID=13745154&idNoeud=1.1.1&host=catalogue> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

³² <http://www.ethnologue.com/language/mdd> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

³³ <http://www.ethnologue.com/language/yky> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

³⁴ http://www.worldstatesmen.org/Central_African_Republic.html (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

(Forrás: Smith, David L.: Rapport sur l'Afrique centrale, 2. szám, 2014. szeptember, p. 3.
<http://www.issafrica.org/uploads/CentralAfricanReport2Fr.pdf> – Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

Vallások

Mint sok más vonatkozásban, a Közép-afrikai Köztársaság vallási tekintetben is rendkívüli sokszínűséggel rendelkezik. Legnagyobb lélekszámú vallási közösséget a keresztények alkotják, a népesség mintegy 50%-a – 25% protestáns, 25% római katolikus – tartozik ehhez a civilizációs–kulturális csoporthoz. A második legnépesebb kulturális egységet a törzsi vallásokhoz tartozók alkotják, akik összességében a lakosság 35%-át teszik ki. Az iszlám civilizációjához kötődők aránya a teljes népesség csupán 15%-a.³⁵ A fenti arányok elemzésekor azonban nem feledkezhetünk meg a helyi, tradicionális, törzsi vallások és a keresztény vallások összefonódásáról és torzulásáról sem.³⁶

³⁵ Az Egyesült Államok Külügyminisztériuma által kiadott jelentés a 2003-as népszámlálásra hivatkozva a protestánsok arányát 51, a katolikusokét 29, a muzulmánokét pedig 15%-ban állapította meg. A dokumentum szerint mindössze a fennmaradó 5% tartozik a törzsi vallásokhoz. Úgy véljük azonban, hogy ez az arány a protestáns felekezeteket felülreprezentálja, miközben az animizmust – amelyet gyakran, habár eltérő mértékben befolyásolt a kereszténység – leértékeli. <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148671.htm> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

³⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

A keresztény vallás helyi megnyilvánulásait szintén a sokszínűség jellemzi, köszönhetően a nagyszámú európai és amerikai hittérítő misszióknak. A kereszténységben belül a katolikusok és a protestáns felekezetek aránya kiegyenlített, bár a protestáns közösségek erőteljesebben növekednek. A mintegy 900 000–1 000 000 római katolikus hívő szakrális felügyelete és hitéletének irányítása kilenc, közvetlenül Róma irányítása alatt álló egyházmegyében történik.³⁷

A protestáns felekezetek nincsenek egységes irányítás alatt, inkább egyfajta laza együttműködés tapasztalható közöttük.

A jelentősebb protestáns, evangélikus és pünkösdista felekezetek a Közép-afrikai Köztársaságban:³⁸

Közép-afrikai Baptista Evangélikus Egyházak Szövetsége: A mintegy 150 gyülekezetet és 37 500 tagot számláló szervezet 1973-ban jött létre.

Baptista Bizottság: 1956-ban jött létre, mikor a mandja népcsoport tagjainak egy része kivált a Mid-Missions Baptista Egyházból. Öt kongregációban mintegy 3000 tagot számlál.

Nyugat–Közép-afrikai Köztársasági Baptista Egyház: A Svédországból érkező Orebro Misszió 1923-ban alapította. A 712 gyülekezetet számláló egyház 90%-ban baya nemzetiségű tagjainak száma eléri a 95 400 főt, a fennmaradó 10% a mpimo törzsből származik.

Közép-afrikai Köztársaság Baptista Egyházai: Az egyházak csoportosulásaként funkcionáló szervezetet a már említett Mid-Missions Baptista Egyház³⁹ hozta létre 1920-ban. A 118 kongregációt és csaknem 100 000 tagot számláló egyház tagjainak 70%-a a banda, 20%-a pedig a mandja népcsoportból adódik.

Közép-afrikai Evangélikus Együttműködés: A 288 gyülekezetből és 54 900 hívőből álló Afrikai Független Pünkösdista felekezetet 1956-ban alapította a svájci székhelyű Globális Evangélikus Bizottság.

Közép-afrikai Evangélikus Egyház: A protestáns-evangélikus egyházat az Afrikai Belföldi Misszió elnevezésű, Egyesült Államokban alapított szervezet hívta életre 1924-ben. 267 kongregációval és 40 000 hívővel rendelkezik az egyház, 90%-ban a zande, 3%-ban a karre népcsoportból, de szudáni menekültek is látogatják az istentiszteleteiket.

³⁷ A kilenc egyházmegye: Bangui (főegyházmegye), Alindao, Bambari, Bangassou, Berbérati, Bossangoa, Bouar, Kaga-Bandoro, Mbaiki. <http://www.catholic-hierarchy.org/country/dcf.html> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

³⁸ http://worldmap.org/country.php?ROG3=CT&QryHead=Christian%20Religion&QryFld=CP_Religion_Christian (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

³⁹ Egy ohioi házaspár, William és Genevieve Haas 1911-es afrikai misszióját követően az Egyesült Államokban baptista lelképásztorokat gyűjtött össze, majd The General Council of Cooperating Baptist Missions of North America, Inc. néven közösséget alapított 1920. október 20-án, az ohioi Elyriában. A mai nevén Mid-Missions Baptista Egyház első afrikai missziója, az akkor még francia gyarmatként működő Francia Egyenlítői Afrikába néhány héttel ezt követően hat hittérítővel indult meg. <https://www.bmm.org/about/our-story> (Letöltés ideje: 2014. 11. 26.)

Fivérek Evangélikus Egyháza: Az 1921-ben indult egyház 610 gyülekezettel és 290 000 taggal rendelkezik, 70%-ban a baya, 20%-ban a mandjia, 10%-ban a karre népcsoportból.

Közép-afrikai Köztársaság Evangélikus Lutheránus Egyháza: Az 1923-ban alapított egyház jelenleg 22 000 fős, a 215 gyülekezetbe szerveződött tagság 90%-a baya nemzetiségű.

Evangélikus Misszió: A Közép-afrikai Pionír Misszió 1937-ben alapította a felekezetet, Carnot-i székhellyel, mely 50 templommal mintegy 6000 fős tagsággal rendelkezik.

Evangélikus Újjáéledés Egyház: A Svájci Pünkösdisták Misszió által 1960 környékén alapított közösség 50 gyülekezete 5000 főt számlál.

Krisztus Király Protestáns Egyháza: Több mint 700 taggal rendelkezik a közösség, amely elsősorban kivándorolt külföldiekből áll.

Hetedik Napi Adventisták: A helyi gyülekezetek kialakítása 1960-ban kezdődött, melyből jelenleg 40 működik, mintegy 4180 fős, 60%-ban mbougou, 15–15%-ban baguiro, illetve baya etnikumú tagsággal.

Élim Evangélikus Egyházak Uniója: Az egyházat 1927-ben hozta létre a Svájci Pünkösdisták Misszió. Az alindaói központú felekezet jelenleg közel 400 templommal, 70 300 hívővel rendelkezik, akik 99%-ban a banda törzs tagjai.

Baptista Egyházak Unió Szövetsége: Az egyház 1978-ban jött létre a Közép-afrikai Köztársaság Baptista Egyházaiból történő kiváláskor; 141 templommal és 22 500 fő hívővel rendelkezik.

A szinte kizárólag a szunnita irányzathoz tartozó muzulmán népesség döntő része az ország északi részén, a csádi és a szudáni határ mentén él. A vallás első megjelenése a 16. századi arab rabszolga-kereskedők felbukkanásával együtt történetelt, akik a szaharai és nílusi útvonalak kiterjesztésével, az iszlám gazdasági tér horizontjának kitágulásával jutottak el a Közép-afrikai Köztársaság mai területére, a Kongó és az Ubangui folyók mentén.⁴⁰ Napjainkban a muzulmánok vallásuk miatt sokszor hátrányos megkülönböztetésben részesülnek, elsősorban a hivatalos állami bürokrácia részéről, ahol például az állampolgársági dokumentumok ügyintézése kapcsán mondva csinált akadályokkal nehezítik az ügymenetet. Sok esetben az átlagosnál jobb gazdasági helyzetük miatt idegenként tekintenek rájuk, és kirekesztően kezelik őket.⁴¹

A 2013–2014 közötti időszakban a vallási különbségek mentén a keresztények és a muzulmánok között kiújuló fegyveres harcok és polgárháborúvá fokozódó összetűzések következményeként több százezer különböző felekezeti lakos hagyta el az országot, így értelemszerűen az előbbieken ismertetett arányok jelentős mértékben módosulhattak.

Az USA Külügyminisztériuma által jegyzett *International Religious Freedom Report 2010* címet viselő dokumentum szerint annak ellenére, hogy az ország alkotmánya elismeri a vallásszabadságot, ez nem felel meg a valóságnak teljes mér-

⁴⁰ Central African Republic Foreign Policy And Government Guide 1. kötet, International Business Publications, USA, 2008, 47. old.

⁴¹ <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148671.htm> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

tékben. Sőt, a kulturális felfogás archaikus jellegét igazolja az a tény is, hogy a jogrend szerint a boszorkányság például bűncselekménynek számít.⁴² Ennek azért van jelentősége, mert számos esetben a személyes ellentétek miatt az emberek egymást jelentik fel boszorkányság vádjával, akiket ezt követően megbélyegeznek, és sok esetben diszkriminálnak. Emellett idős, egyedülálló nők is gyakran sokszor kerülnek hamis váddal boszorkányság miatt bíróság elé.⁴³

Az alkotmány tiltja a vallási fundamentalizmust is, ami feltételezhetően a muzulmánok visszaszorítása érdekében kerülhetett bele a jogszabályokba. A hivatalos ünnepek sorában csak keresztény ünnepek szerepelnek. Törvény írja elő, hogy vallási csoportoknak – a törzsi vallásokat leszámítva – regisztrálniuk kell magukat a Belügyminisztériumban. A jogszabály betartását a rendőrség egy külön csoportja végzi, az elmúlt időszak tendenciái azonban azt mutatják, hogy a jogszabály ellen vétőket nem szankcionálja a hatóság.⁴⁴

A különböző egyházak egy általuk választott napon évente egy alkalommal ingyenes műsoridőt kapnak a hivatalos állami rádióállomáson.⁴⁵

Összegzés

Az ország etnikai sokszínűsége, a vallási megosztottság, az elmaradottság, az infrastruktúra hiánya miatt a Közép-afrikai Köztársaság a szétesés állapotába került, amelynek bekövetkezését csak a nemzetközi szervezetek (ENSZ, EU és az AU) békeműveletei akadályozták meg. Jelenleg ezek a műveletek biztosítják a stabilitást, az ő segítségükkel próbálja az új vezetés helyreállítani, működtetni az országot. Ez azonban csak úgy lehetséges, ha a törzsi, vallási alapon szerveződő társadalmi és politikai erők, amelyeknek a tevékenysége a nemzeti kohézió ellen hat, illetve gátolja a modern politikai közösség kialakulását,⁴⁶ valamilyen módon megegyeznek a hatalom gyakorlásának módjában. Ez azonban lassú folyamat, és a nemzetközi közösség támogatása nélkül nem valósulhat meg.

⁴² A korábbi BTK még halálbüntetéssel sújtotta a „boszorkányokat”, a 2009-es, új törvénykönyv azonban már enyhébb büntetési tételeket szab ki: boszorkányságból okozott súlyos vagy maradandó sérülés esetén öttől tíz évig terjedő kényszermunka, míg halál esetén életfogytig tartó kényszermunka, valamint 200–2000 \$ (USD) közötti pénzbüntetés. <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148671.htm> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

⁴³ Becslések szerint 2009-ben a bangui börtönben fogvatartott nők 50–60 százaléka boszorkányság miatti vád kapcsán került fogságba. <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148671.htm> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

⁴⁴ A regisztrációhoz minimum 1000 igazolt tag szükséges, valamint a vezetőknek magas szintű vallási végzettséggel kell rendelkezniük. <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148671.htm> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

⁴⁵ <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148671.htm> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

⁴⁶ Deák P. (szerk.): *Biztonságpolitikai kézikönyv*, 2007, Budapest, Osiris Kiadó, 439. old.

Felhasznált irodalom

ANITE, Stefan

- é.n. *The People of the Lipplates*, <http://archive.news.softpedia.com/news/The-People-of-the-Lipplates-36867.shtml> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

ANON

- é. n. *Africans are NOT ashamed to kiss*, <http://thisisafrica.me/africans-ashamed-kiss> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)
- 2008 *Central African Republic Foreign Policy And Government Guide*, 1. kötet, International Business Publications, 47. old.
- 2012 *United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division: World Population Prospects: The 2012 Revision, Volume II, Demographic Profiles* <http://www.esa.un.org/wpp/Demographic-Profiles/pdfs/140.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 09. 25.)
- 2013 *United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division: World Population Prospects: The 2012 Revision, DVD Edition*, 2013. <http://www.un.org/en/development/desa/population/about/index.shtml> (Letöltés ideje: 2014. 10. 19.)

APPIAH, A. – GATES, H. L. Jr. (szerk.)

- 1999 *Africana: The Encyclopedia of the African and African American Experience*, New York, Basic Books, 1278. old.

AZEVEDO, M. J.

- 1998 *The Roots of Violence: A History of War in Chad*, London, Routledge.

BALOGH, Andrea – BESENYŐ, János – MILETICS, Péter – VOGEL, Dávid

- 2015 *Országismertető – Közép-afrikai Köztársaság*, Budapest, Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, MH GEOSZ közös kiadványa, 221 old.

BESENYŐ, János – HETÉNYI, Soma Ambrus – JAGADICS, Péter – RESPERGER, István

- 2010 *Országismertető – Csád*, Székesfehérvár, Seregszemle, 114 old.

PERELMAN, Michael

- 2000 *The Invention of Capitalism: Classical Political Economy and the Secret History of Primitive Accumulation*, Durham – London, Duke University Press, 52. old.

RATZEL, Friedrich

- 1898 *The History of Mankind*, New York, The Macmillan Company.
http://archive.org/stream/historyofmankind03ratzuoft/historyofmankind03ratzuoft_djvu.txt (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

SMITH, David L.

- 2014 *Rapport sur l'Afrique centrale*, 2. szám, szeptember, 11. old.
<http://www.issafrica.org/uploads/CentralAfricanReport2Fr.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)

Internetes források

- <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2010/148671.htm> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)
- <http://www.un.org/en/development/desa/what-we-do.html> (Letöltés ideje: 2014-10-19)
- <http://esa.un.org/wpp/Demographic-Profiles/pdfs/140.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 09. 24.)
- <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> (Letöltés ideje: 2014. 09. 24.)
- <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ct.html> (Letöltés ideje: 2014. 09. 24.)

http://www.indexmundi.com/central_african_republic/population.html (Letöltés ideje: 2014. 09. 24.)
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/51441/Banda> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)
<http://www.nalrc.indiana.edu/brochures/Sango.pdf> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)
<http://catalogue.bnf.fr/servlet/autorite?ID=13745154&idNoeud=1.1.1&host=catalogue> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)
<http://www.ethnologue.com/language/mdd> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)
<http://www.ethnologue.com/language/yky> (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)
http://www.worldstatesmen.org/Central_African_Republic.html (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)
<http://www.catholic-hierarchy.org/country/dcf.html> (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)
http://worldmap.org/country.php?ROG3=CT&QryHead=Christian%20Religion&QryFld=C_P_Religion_Christian (Letöltés ideje: 2014. 11. 25.)
<https://www.bmm.org/about/our-story> (Letöltés ideje: 2014-11-26)
http://www.ethnologue.com/country/cf/default/**EDITION** (Letöltés ideje: 2014. 09. 27.)

BESENYŐ János

A TÖBBNEMZETISÉGŰ ÉS VALLÁSILAG MEGOSZTOTT KÖZÉP-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

Magyarország az elmúlt években egyre több afrikai béketámogató műveletbe (Csád, Szomália, Szudán, Kongó, Líbia és Mali) küldött katonákat, nemrégiben pedig az Európai Unió Közép-afrikai Köztársaságbeli műveletébe ajánlottunk fel törzstiszteket, majd a misszió átalakulása után létrejött ENSZ erőkbe (MINUSCA) küldtünk megfigyelőket. Mivel hazánk nem rendelkezik a fekete kontinensen olyan beágyazottsággal, mint az ott korábban gyarmatokkal rendelkező országok (Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Belgium stb.), így fontos számunkra, hogy az afrikai műveletekbe kiküldött tisztjeinket a legtöbb releváns információval lássuk el az adott országról, térségről. ennek egyik fontos része az adott országban élő etnikumok bemutatása. Legutóbb a Közép-afrikai Köztársaságba kiutazókat készítettük fel, ahol a jelenleg is zajló konfliktusnak komoly etnikai és vallási háttere van. Ezért tanulmányomban a felkészítés során a Közép-afrikai Köztársaság lakosságáról, etnikumairól és vallási háttéréről elhangzottakat összegeztem.

János BESENYŐ

A MULTI-ETHNIC AND RELIGIOUSLY SHARED CENTRAL AFRICAN REPUBLIC

In recent years Hungary has participated in an increasing number of peace operations in Africa (Chad, Somalia, Sudan, the Democratic Republic of the Congo, Libya and Mali). Recently we offered to assign staff officers to the European Union's operation in the Central African Republic. When the operation subsequently

evolved into a United Nations mission (MINUSCA), we sent observers. Hungary does not have such extensive African experience as the former colonial powers (United Kingdom, France, Germany, Belgium, etc.), therefore it is very important to provide the officers assigned to African operations with as much relevant information as possible on the target country or region. One important element of this is to present the ethnic groups living in the target country. Our latest task was to train the personnel assigned to the Central African Republic mission, where the conflict has a very serious ethnic and religious foundation. This study summarizes the material presented during training on the population, ethnic groups and religious background of the Central African Republic.